

Köklerség lenne azt állítani, hogy Prešerenet anélkül fordítottam, hogy Petőfi, Vörösmarty, Arany, de akár Tóth Árpád, Kosztolányi, József Attila sorai, szavai, dalmalai is ott ne úszkáltak volna valamiféle műfordítói tudatalattiban. De hát köklerség, költészettagadás és még mit tudom én, mi lenne, ha valaki úgy merészelne fordítani „idegen költőket”, hogy egyenest „a saját homlokából pattintja” őket. Hanem ha úgy érezhető, hogy az addig félénk idegen valamiképpen kezd összejönni saját költészetünkkel, melyben már oly sokféleképpen benne van a világirodalom (ahogy Prešerenben ott a Dante-hatás, a Petrarca-nosztalgia; és mindez „valahogy” egyenrangúak szintjén is), ha tehát ilyesmi érezhető, akkor szoktuk azt mondani, hogy élményünk van a költőről. Nem szabad összetéveszteni két fogalmat: más élmény az eredeti mű élvezete, és más a magyarított alkotás. Csakhogy az eredeti mű élvezete sem egészen hiteles; közbeiktattatik jó száz-valahány év; akkora homályok fedik azt a hajdani Ljubljanát... a nagy Szenvedő alakját... szerelmét és eszméit; hol az a híres „közvetlen megközelítés”, ugyan van-e olyan? Akkor meg? Vállalva a félrehallások veszélyét, mégiscsak onnét kell kihallanunk az addig ismeretlen poétahangot, ahonnan újjáteremtjük; hála azoknak, akik a költészet rejtett áramán az elmúlt másfél évszázad s még több év és idő során ismeretlenül is kapcsolódtak a Jövevényhez; és még, ki tudja, minek köszönhetően. Akkor, tudománytalan lelkesedéssel, így szólunk: itt egy nagy költő, megint. Legalábbis aki most nagyon érdekel minket; úgy nagy éppen. Tudománytalan ez a fordításon nyert igazság, és mégis eléggé megbízható dolog. Olyasmi, persze, amiről a nagy Szomorú, a hozzánk újonnan megérkezett Szlovén így ír: megérinttetünk valamitől —

*mint holdfénytől, mely fölfed egy planétát,
de szemernyit sem árt a szív jegének.*

Árt neki! mindig olvad ott ez és az, ha egyéb újra fagy is. Talán csakugyan igaz, hogy Berzsenyink, Vörösmartynk (hogy ilyen különböző helyi értékek említettessenek) mellé testvérien odalép most egy világirodalmi szlovén.

TANDORI DEZSŐ

ROMÁNIA

Magyar irodalom – román fordításban (1970–75)

E rövid szemle keretében csupán azt próbáljuk meg vázlatosan számba venni, hogy az utóbbi öt évben milyen magyar művek jelentek meg Romániában, román fordításban, könyv alakban. Egy másik cikk feladata lenne a romániai német vagy más nyelvű fordítások ismertetése, és hosszabb — s nem is pusztán összehasonlító irodalomtörténeti, hanem politikai történeti, szociológiai — tanulmányt igényelne a magyar irodalom romániai „fortune littéraire”-jének vizsgálata. Írásunk nem több, mint leltár — széljegyzetekkel.

(*Mindenki Könyvtára.*) Kétségtől mentesen beszédes ténynek kell tartanunk, hogy a magyar irodalomban tájékozódni kívánó román olvasó kézbe veheti irodalmunk Bukarestben megjelent antológiájának köteteit (*Antologia literaturii maghiare I—IV. 1965—1969. szerk. Constantin Olariu, vál. Lőrinczi László, Majtényi Erik, Szász János. — ism. Molnár Szabolcs ItK 1972/4. 553—554.*), a klasszikusok közül pedig

Vörösmarty, Petőfi, Arany, Madách, Jókai, Mikszáth, Ady, Móricz, Karinthy, Kosztolányi, József Attila, Radnóti, Nagy Lajos és Kassák műveit, s az említettek közül többet több fordításban is olvashat, például Petőfi és Ady verseit. S az olvasókra figyelve, arra, hogy mi az, ami a legnagyobb példányszámban került a könyvesboltokba, elsőként a *Petőfi*-kiadást kell említenünk, mely a mi Olcsó Könyvtárunkhoz hasonlítható sorozatban jelent meg 1973-ban, a kitűnő Eugen Jebeleanu fordításában. E sorozat kötetei egyébként terjedelmes bevezető tanulmányt és bőséges életrajzi jegyzeteket is tartalmaznak. Petőfi lírájáról Aurel Martin (készülő világirodalmi lexikonunk egyik munkatársa) írt tanulmányt, az életrajzi jegyzetek pedig Reinhart Erzsébet alapos munkáját dicsérik. (Az utóbbi néhány évben ez a harmadik Petőfi-kiadás. 1969-ben kétnyelvű válogatás jelent meg, mint ahogy ilyen kétnyelvű kiadvány volt a Beniuc fordította József Attila- s a Veronica Porumbacu fordította Weöres-válogatás is. A kolozsvári Dacia Kiadó 1972-ben Petőfi elbeszélő költeményeit a századeleji lírikus, Ștefan Octavian Iosif fordításában adta ki.) A Minerva Kiadó említett zsebkönyvtársorozatában, melynek Mindenki Könyvtára (Biblioteca pentru toți) a neve, Petőfi versei mellett *Jókai* két regénye, *A köszívű ember fiai* (1970 — ford. Tudora Petcuț-Bondoc és Alexandru Bondoc) és *Az aranyember* (1972 — ford. Noran Sever), *Mikszáth* műve, a *Szent Péter esernyője* (1969 — ford. Lucia Nasta és H. Grănescu) és egy *Karinthy*-válogatás (1970 — ford. Aurel Buteanu) jelent meg, valamint *Molnár Ferenc* több színműve (Liliom, A testőr stb. 1973 — ford. Emeric Deutsch).

(*Ami esemény volt.*) A Petőfi-kötet egy fordítói életmű egyik — nemcsak számunkra jelentős — részének foglalata. Jebeleanu, a Herder-díjas költő, aki pályakezdése óta fordít magyar költőket is (Ady-kötete 1948-ban, Petőfi-, Ady-, József Attila- és Radnóti-tolmácsolásai — egy kötetben — 1949-ben jelentek meg), újra meg újra visszatért Petőfi költészetéhez, melyhez — amint a bukaresti Petőfi-emlékünnepeken elmondott lírai emlékbeszéde is tanúsítja — mély, benső vonzalom fűzi. S a legrangosabb fordítói teljesítményeket épp ez a személyes „érdek” hívta létre; (efféle érdeklődésnek köszönhető például a *Móricz*-sorozat — ötödik kötetét 1970-ben adták ki —, melynek előkészítésében oly fontos szerepe volt elsősorban az idősebb fordító generációnak, például Ion Chinezunak, a jeles literátornak, magyar és német — pl. Thomas Mann — írók tolmácsának és népszerűsítőjének).

Fordításokról szólva — hosszasabb, elmélyültebb elemzések híján — elkoptatott a legtöbb dicséző jelző, a legindokoltabb felsőfok is, pedig egy másik fordítói szenvedély eredményéről, Paul Drumaru *Ady*-kötetéről (Kriterion Könyvkiadó — 1972) a mégoly mértéktartó krónikás is sorakoztathatná a felsőfokokat. A könyvről Szász János a Kortársban tett közzé elemzést (1974/6), s reméljük, méltatására e rovat keretében is visszatérhetünk még, ezért jelezzük csupán: megjelenése irodalmi esemény volt. Kijelentésünk persze eléggé elvont, hiszen a visszhang alapján inkább az Adyt már amúgy is ismerők (pl. Beniuc, Balotă) véleményét közölnénk itt, a továbbiakat illetően csupán a lehetőséget regisztrálhatjuk, hogy Ady költészetéhez eljuthat a román olvasó, s módjában áll akár több fordítást is összehasonlítani, a már említett Jebeleanu-átültetéseket, Georgescunak a Daciánál 1970-ben kiadott tolmácsolásait és a Drumaru fordításait.

(*Romániai magyar irodalom.*) Paul Drumaru fiatal író, Bukarestben él, a Kriterion szerkesztője, s mint a romániai magyar próza fordítója kapott írószövetségi díjat *Bálint Tibor Zokogó majom* című regényének tolmácsolásáért. A regényt a Kriterion adta ki román nyelven is, egyik jelentős sorozata keretében. A sorozat a romániai magyar irodalom reprezentatív alkotásait teszi közzé román fordításban, s a vállalkozás szerepét hadd érzékeltessük egy bibliográfiai adalékkal: a román olvasó legutóbb Ion Chinezu tanulmányából kaphatott áttekintést a vele együtt élő magyarok irodalmáról, ám az *Aspecte din literatura maghiară ardeleană* (Képek az erdélyi magyar irodalomból) 1930-ban jelent meg először és utoljára. „Megfelelő előszóval és apparátussal miért ne adhatnók ki ezt az úttörő munkát?” — kérdi a kolozsvári egyetem professzora, Mircea Zăciu (Utunk 1974. augusztus 30.). Tegyük hozzá: eset-

leg kiadói előzményeül a Kántor—Láng-féle romániai magyar irodalomtörténet román nyelvű publikálásának. (Chinezu irodalomtörténeti tanulmányának egy részlete magyarul a Korunk 1971/12. számában olvasható.)

A romániai magyar írók, költők művei közül több megjelent román fordításban. A most vizsgált öt esztendőben például *Kiss Jenő* válogatott versei (Eminescu Kiadó), *Bartalis János* válogatott versei (Cartea Românească Kiadó — ford. Gelu Păteanu), *Szabó Gyula* novellái (Eminescu Kiadó — ford. Constantin Olariu), *Kemény János* könyve, a *Víziboszorkány* (Eminescu Kiadó — ford. Paul Drumaru), *Páskándi Géza* novellái (Cartea Românească Kiadó — ford. Adela Rodica Sălăgianu), *Fodor Sándor* Csipike-történetei (Ion Creangă Kiadó — ford. Angela és D. R. Popescu), *Dános Miklós Utójáték* c. könyve (Dacia Kiadó — ford. Veronica Bârlădeanu), az egykori nagyváradi deportált orvos, *Nyiszli Miklós* írása (*Dr. Mengele boncolóorvosa voltam Auschwitzban*. Eminescu Kiadó — ford. Lucia Nasta). (Még 1969-ben jelentek meg *Kányádi Sándor* válogatott versei H. Grănescu fordításában.) De a romániai magyar irodalom számos régebbi, reprezentatív alkotását nem ismerhette a román olvasó. 1970 óta e művek közül több is megjelent, *Kacsó Sándor Vakvágányon* c. regényét a Dacia adta ki (ford. Vasile Grunea), megismertetésükért azonban a Kriterion Könyvkiadó tette a legtöbbet, mikor — bevezetőként írói esszéket közölve — kiadta *Kós Károlytól a Varjú nemzetséget* és a *Budai Nagy Antalt* (1971 — ford. Aurel Buteanu), *Kuncz Aladár Fekete kolostorát* (1971 — ford. Corneliu Codarcea és Nicolae Crișan), *Berde Mária Tüzes kemence* és *A szent széken* c. regényeit (1973 — ford. Veronica Porumbacu és Tótfalusi Anna), *Karácsony Benő Pjotruska* c. regényét (1973 — ford. George Sbârcea). Ugyancsak a Kriterion jelentette meg *Szegő Júlia* Bartók-életrajzát (ford. George Sbârcea). *Beke György Tolmács nélkül* című interjúkötetét a magyar—román irodalmi kapcsolatokról pedig egyszerre adta ki magyarul és románul. A Politikai Kiadó szintén románul is, magyarul is közzétette *Bányai Lászlónak* a román—magyar közös múltra vonatkozó kutatásait. (Bányai László tanulmányainak második, bővített kiadásáról — *Hosszú mezsgye*. Kriterion, 1974 — I. Pomogáts Béla ismertetését a Tiszatáj 1975/8. számában.)

A romániai nemzetiségek irodalmainak románra fordítását jutalmazó — főntebb Drumaruval kapcsolatban említett — írószövetségi díjat idén *Székely János* Dózsa-poémájának tolmácsolásáért kapta meg a marosvásárhelyi Andrei Fischof. (Róla I. Gálfalvi György cikkét a Tiszatáj 1974/6. számában.)

(XX. század.) Századunk magyar irodalmából — a már említettekén kívül — olvasható az újabb fordításoknak köszönhetően *Tömörkény István* elbeszélés kötetje (Univers Kiadó — ford. Corneliu Codarcea), *Nagy Lajos Képtelen természetrajza* (Albatros Kiadó — ford. Petre Bokor), válogatás *Kassák Lajos* verseiből (Albatros Kiadó — ford. Aurel Buteanu), *Kahána Mózes* könyve, a *Hat nap és a hetedik* (Eminescu Kiadó — ford. Remus Luca). Sikert aratott *Kosztolányi* most kiadott regénye, a *Nero, a véres költő* (Univers Kiadó — ford. Veronica Bârlădeanu). A krimikedvelők Paul Drumaru fordításában olvashatták *Rejtő Jenőt* (Junimea Kiadó, Iași). *Szántó György Stradivariját* George Sbârcea fordította (Zenei Kiadó). (Sbârcea magyarul írta meg emlékeit magyar írókról, költőkről *Befejezetlen emlékirat* címmel. Ism. Belia György — It 1972/3. 779—782. I. Varga József — ItK 1973. 492. I.)

A mai magyar irodalomból megjelent *Déry Tibor* elbeszélés kötetje, *Niki* címmel (Univers Kiadó — ford. Viorica Bindațiu), *Thurzó Gábor* regénye, *A szent* (Univers Kiadó — ford. Silvia Kerim), *Mesterházi Lajostól a Magneziumláng* (Univers Kiadó — ford. Corneliu Popescu és Octavian David), *Passuth Lászlótól a Madrigál* (Zenei Kiadó — ford. Alexandru Molnar), *Dékány András* ifjúsági regénye, a *Robinson utolsó kalandja* (Ion Creangă Kiadó — ford. Dimitrie Manu). (Az ifjúsági irodalom Ion Creangáról elnevezett kiadója *Móricz Zsigmond*, *Balázs Béla*, *Benedek Elek* egy-egy könyvét is megjelentette.)

Kétnyelvű kiadvány volt a világirodalmi kiadó, az Univers rangos sorozatában a *Weöres Sándor*-válogatás. (Ugyanebben a sorozatban jelent meg pl. Eliot, Alexandre, Mallarmé, Benn.) Weöres Sándor verseit Veronica Porumbacu fordította, akiről Gáldi

László egyik utolsó írásában méltán állapíthatta meg, hogy ő „a magyar költészet egyik leggondosabb román fordítója” (Nagyvilág 1974/4.). Ugyancsak az Univers Kiadónál jelentek meg *Jékely Zoltán* válogatott versei, Constantin Nisipeanu fordításában. (Nicolae Balotă bevezető tanulmányát l. Kortárs 1974/6.)

(*Tanulmány.*) A mai magyar tudományosságot képviseli *Hermann István* tanulmánya *A giccsről* (Politikai Kiadó — ford. Gheorghe Fischer) és *Rényi Alfréd* könyve, a *Levelek a valószínűségről* (Román Enciklopédia Kiadó — ford. Silviu Telean). *Lukács György* életműve főleg Nicolae Tertulian munkássága nyomán vált ismertebbé Romániában. Néhány Lukács-tanulmány és az Esztétika egy részének fordításával nagyjából egyidőben jelent meg Tertulian kötetében (*Critică, estetică, filozofie* — Cartea Românească Kiadó, 1972) több terjedelmes értekezés Lukácsról (*Estetica lui Georg Lukács* i. m. 83—350. l.) (Tertulian egyik tanulmánya magyar fordításban: Lukács György szellemi fejlődése. Magyar Filozófiai Szemle 1970/3—4. 401—426. l. Lukács esztétikájával foglalkozó tanulmányának részlete: Lukács György és az esztétika filozófiai problémái. Szubjektivitás és objektivitás. Tiszatáj 1972/9. 45—51. l.)

ZIRKULI PÉTER

